

האם השכלה היא מפתח לצמצום פערים?

פרופ' יוסי שביט

אוניברסיטת תל אביב ומרכז טאוב

טיעוני העיקריים

- בארצות מפותחות, רווחה, ותוחלת חיים קשורות קשר חזק לשוויון כלכלי.
- לכן חשוב לצמצם את אי השוויון.
- התרחבות ההשכלה איננה כלי יעיל לצמצום אי שוויון.
- מדיניות מצמצמת אי שוויון חייבת להתמקד בו ולא בהשכלה.

הוויכוח הגדול בין ימין לשמאל

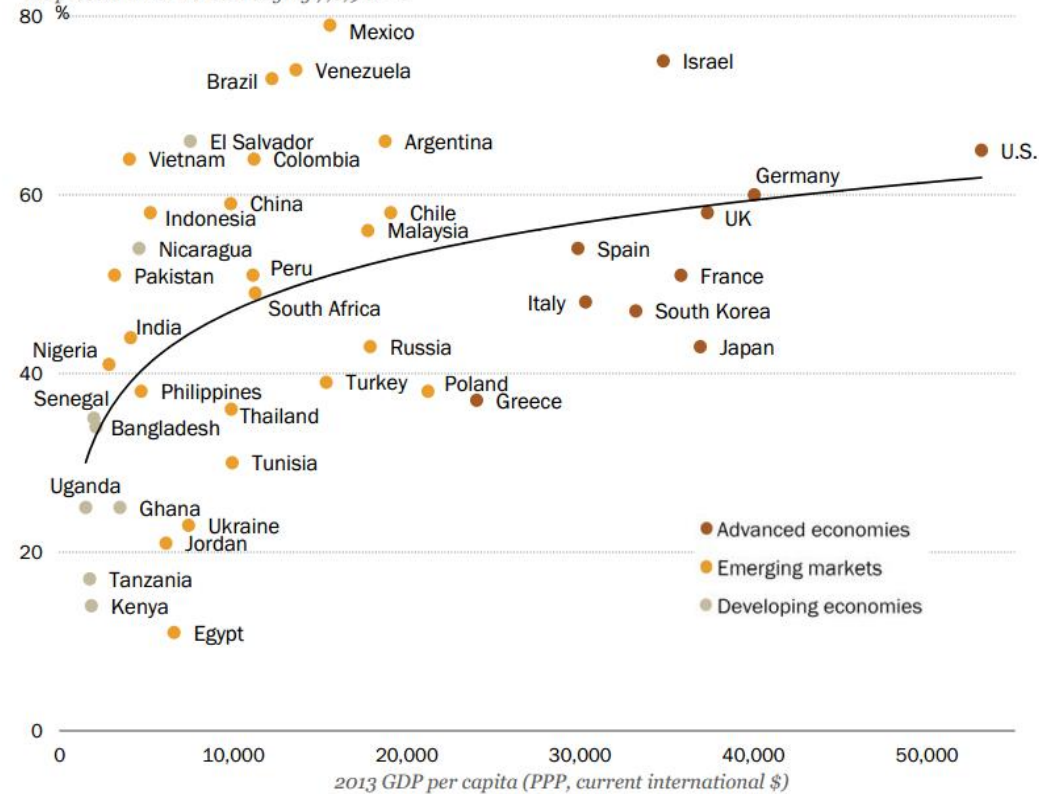
- הימין: צמיחה ו-Trickle down
- השמאל: צמצום אי שוויון על ידי חלוקה מחדש

יש גבול לתועלת בצמיחה:

GDP ושביעות רצון מהחיים

GDP per Capita and Life Satisfaction: On Average, Life Satisfaction Higher in Richer Nations, Up to a Point

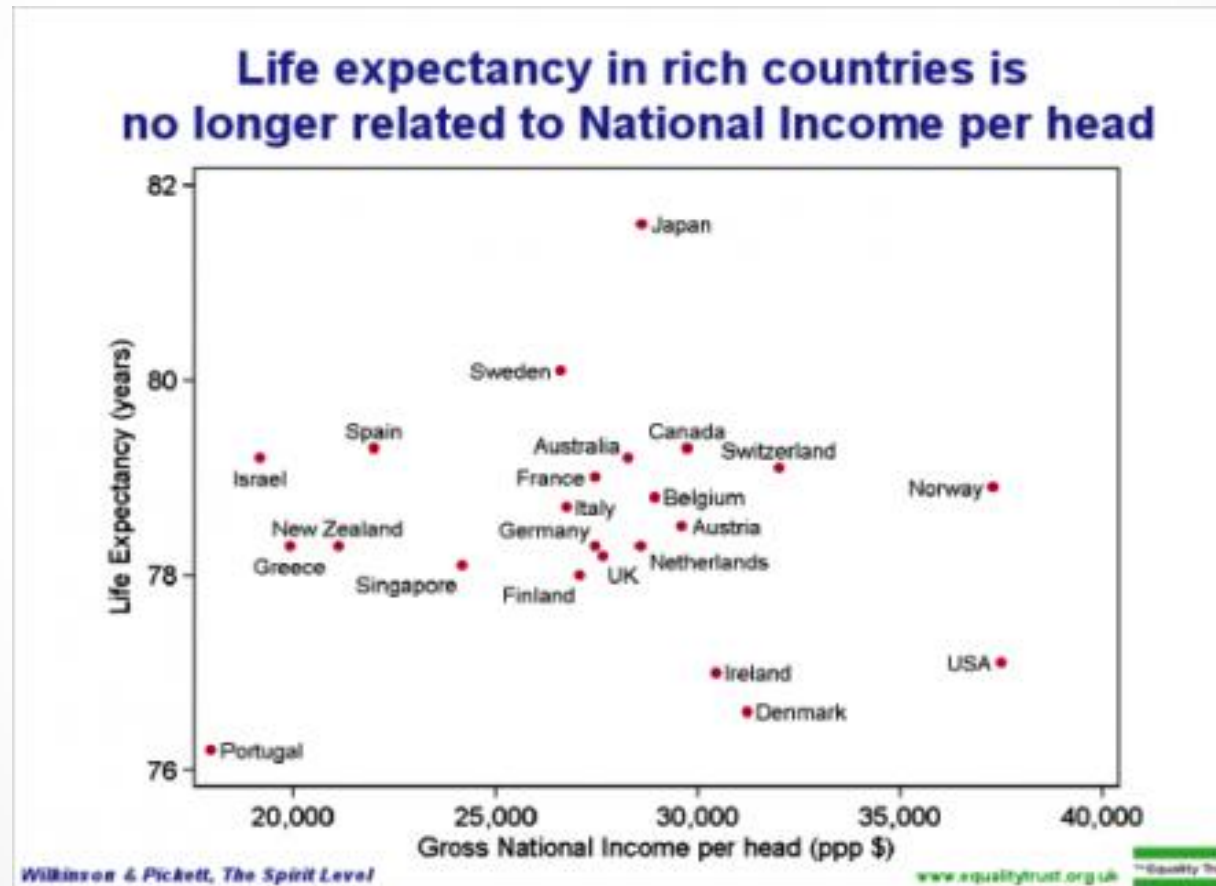
On a ladder of life from 0 to 10, on which step do you stand at the present time? Percent saying 7,8,9 or 10

Source: Spring 2014 Global Attitudes survey. Q2. Data for GDP per capita (PPP) from IMF World Economic Outlook Database, April 2014, accessed September 26, 2014. Data not available for Palestinian territories.

PEW RESEARCH CENTER

בקרב ארצות עשירות אין קשר בין רמת ההכנסה הממוצעת לבין תוחלת חיים או שביעות רצון.

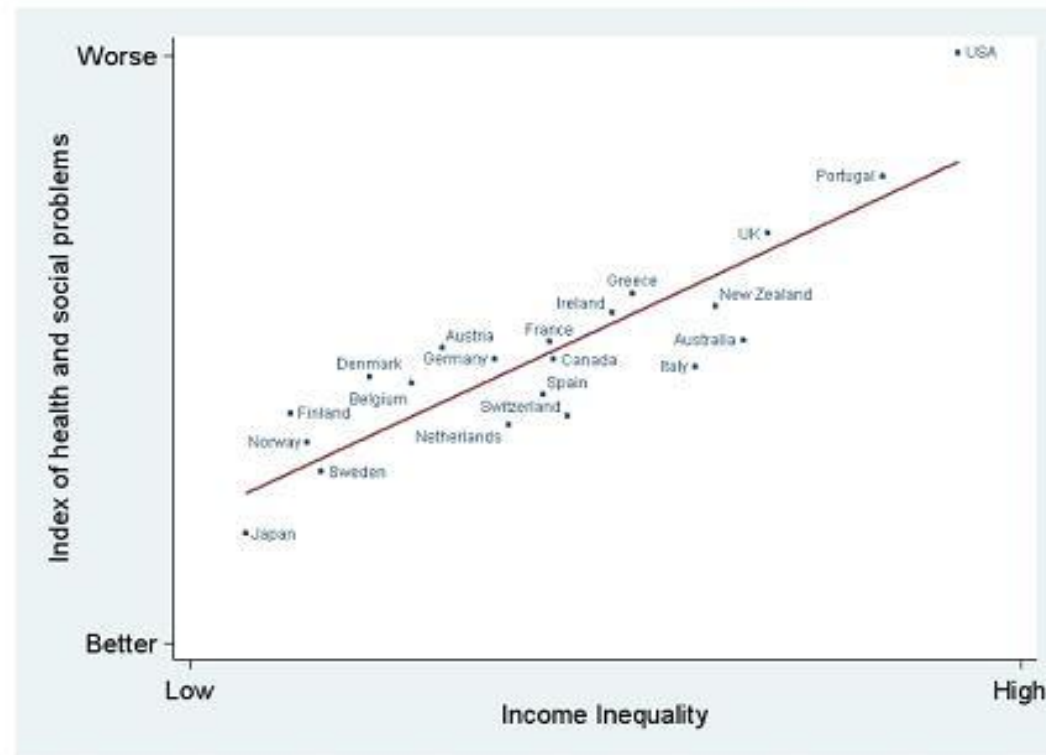

לעומת זאת, בארצות מפותחות, אי שוויון כלכלי קשור קשר הדוק לאיכות חיים ולמכלול בעיות חברתיות.

Health and Social Problems are Worse in More Unequal Countries

Index of:

- Life expectancy
- Math & Literacy
- Infant mortality
- Homicides
- Imprisonment
- Teenage births
- Trust
- Obesity
- Mental illness – incl. drug & alcohol addiction
- Social mobility

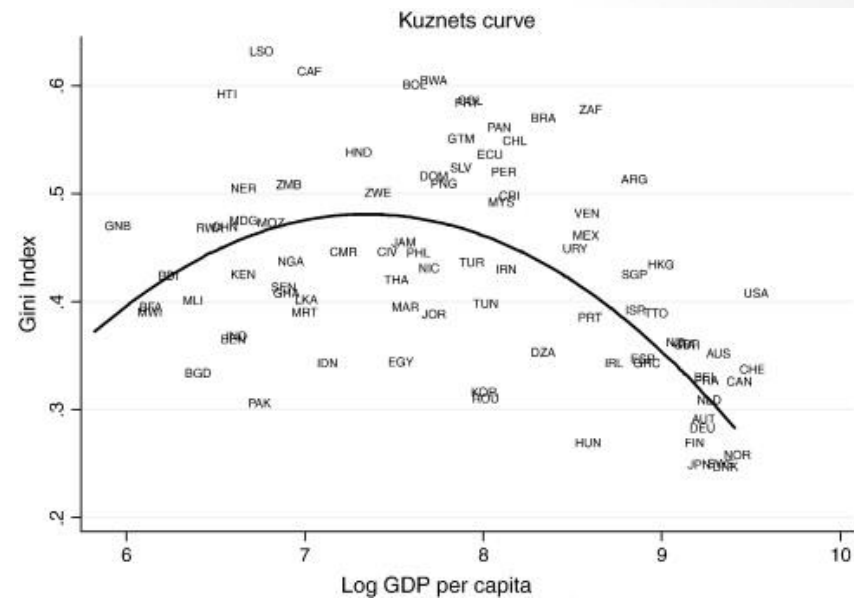
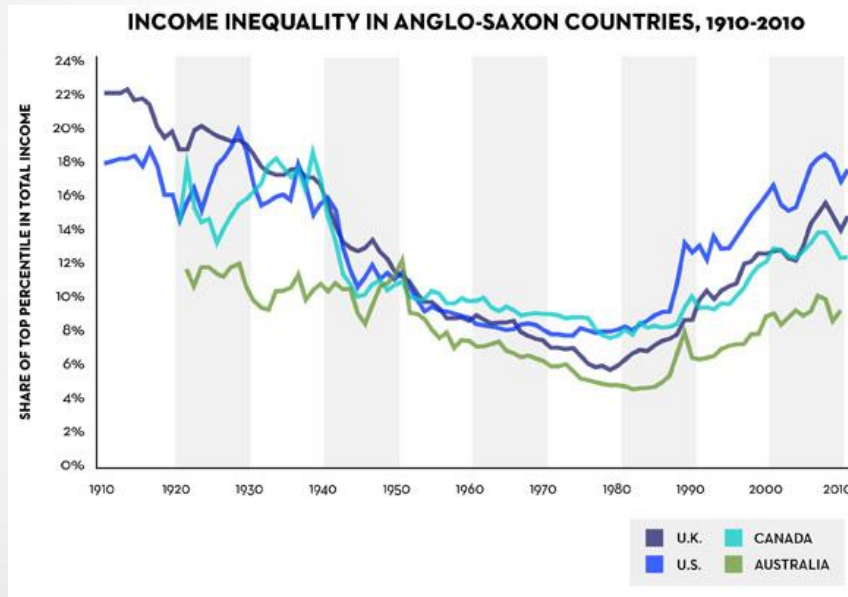

Source: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

www.equalitytrust.org.uk

Equality Trust

אגב, פיקטי (Piketty) לעומת קוזניץ: אי שוויון גדל למרות (ובגלל) צמיחה?

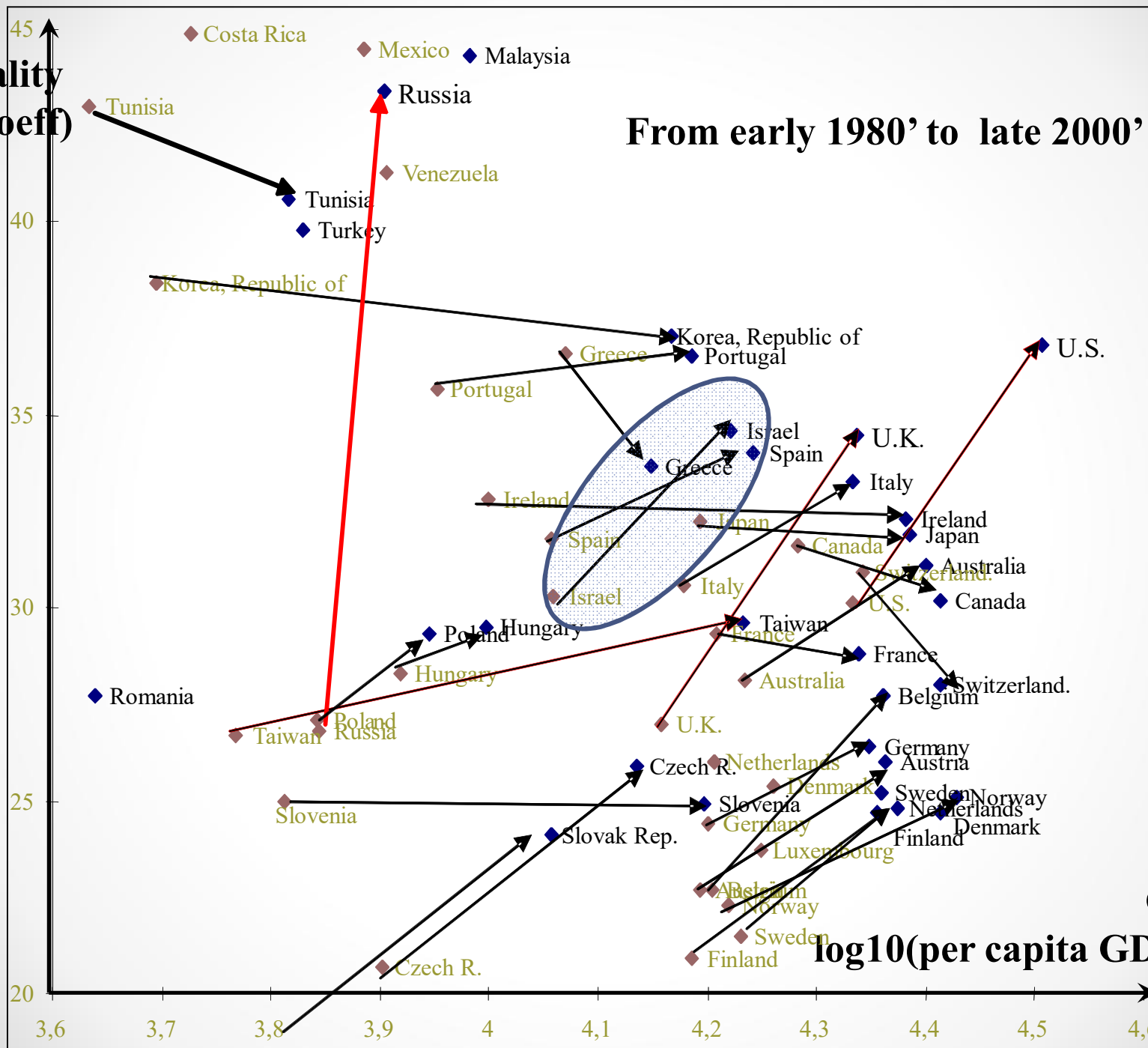
בישראל, אי שוויון כלכלי גבוה OECD והוא גדל עם
הצמיחה הכלכלית בה.

(השקף הבא לקוח מ-Louis Chauvel)

**Inequality
(Gini coeff)**

From early 1980' to late 2000'

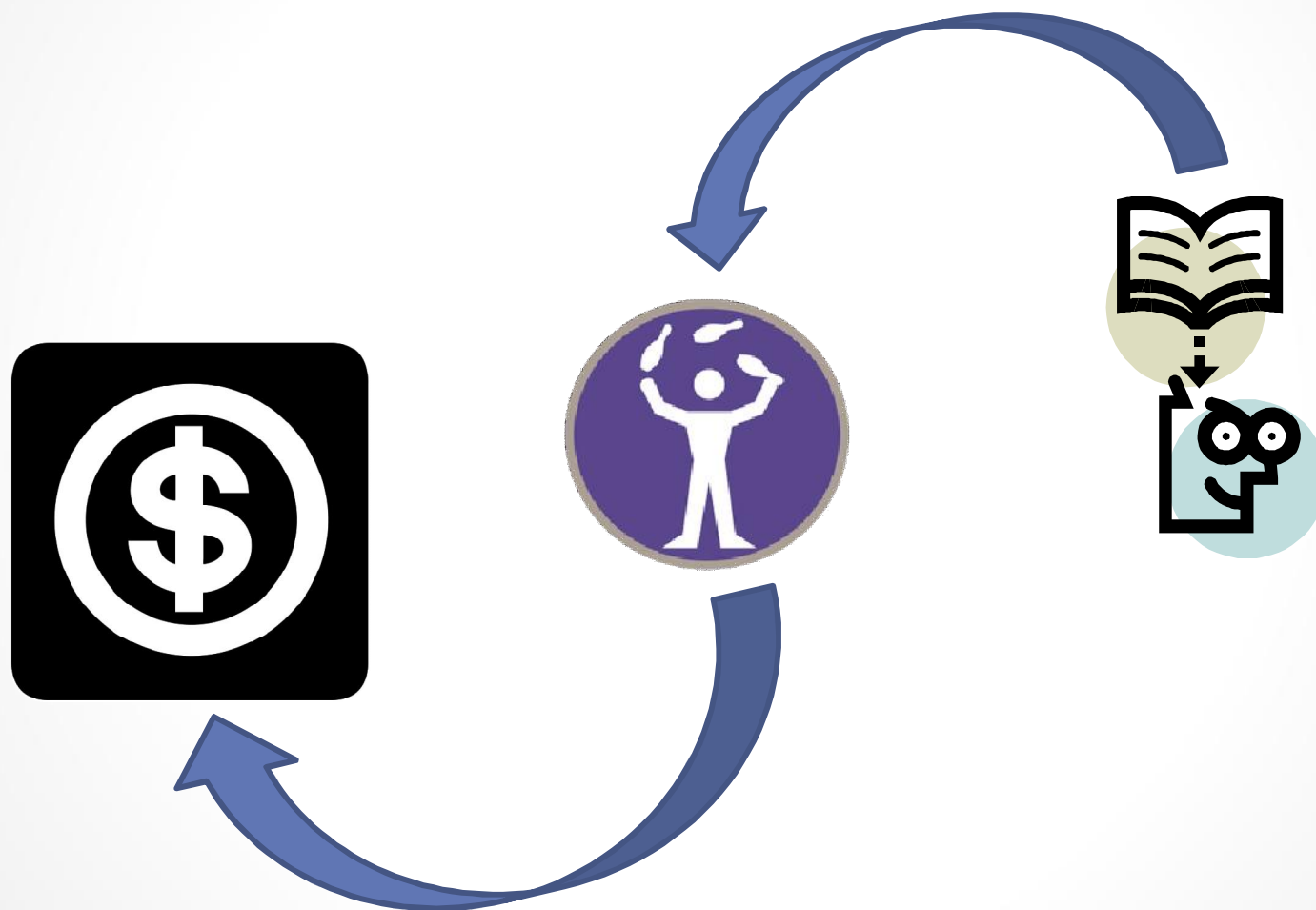

**Growth
log10(per capita GDP PPP)**

לכן, חשוב לא רק לעודד צמיחה כלכלית
אלא גם לצמצם את אי-השוויון הנלווה
אליה.

יש הסכמה שהשכלה מקדמת צמיחה

כלכלית.

טענה: השכלה מקדמת צמיחה באמצעות כישורים

הנרכשים בבתי ספר (Hanushek et al.)

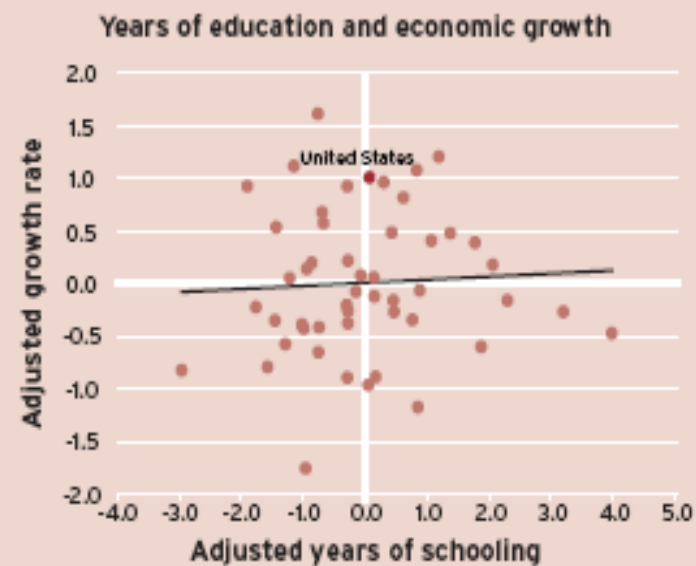
Explaining Economic Growth (Figure 3)

How much students learn, not how long they stay in school, is the key to economic growth. The United States, however, has had a higher growth rate during this period than would be expected given its test scores and levels of school attainment.

Note: The y-axis indicates growth rates from 1960 and 2000, adjusted for GDP in 1960 and school attainment. The x-axis shows test scores adjusted for school attainment. The solid line plots the relationship between the two variables among the 50 countries with available test score information, each of which is represented by a dot.

SOURCE: Authors

The y-axis indicates growth rates from 1960 and 2000, adjusted for GDP in 1960 and test scores. The x-axis shows school attainment adjusted for test scores. The solid line plots the relationship between the two variables among the 50 countries with available test score information, each of which is represented by a dot.

רבים מאמינים גם שהשכלה
היא המכשיר לקידום שוויון.

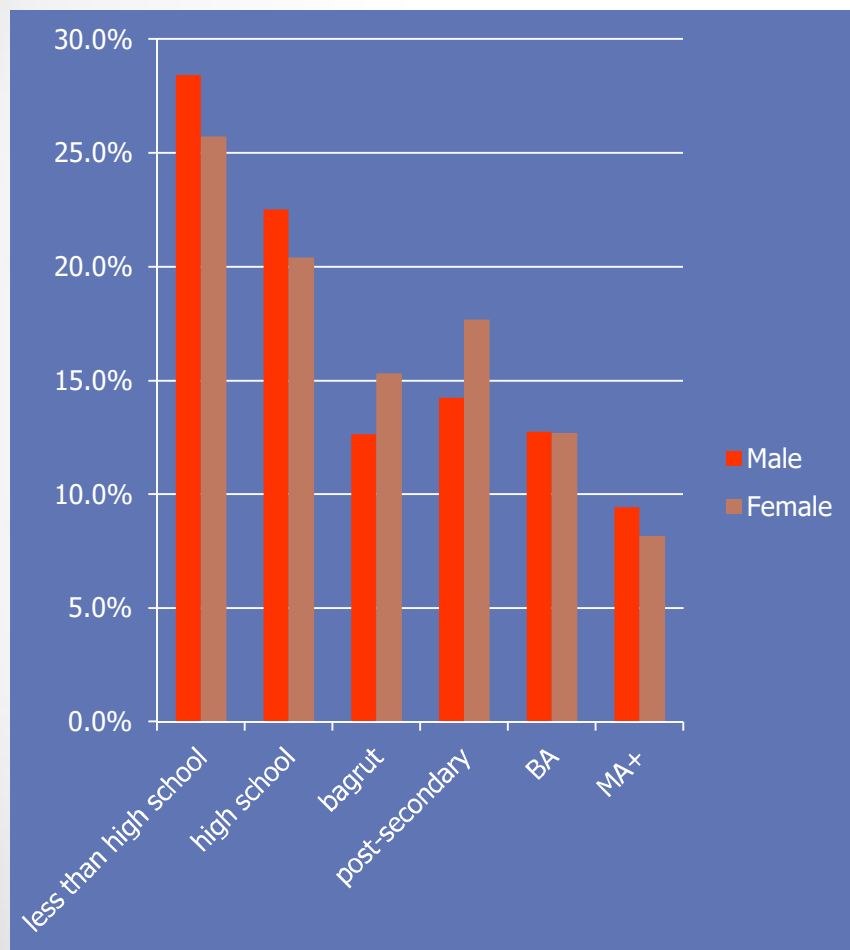
אי שוויון?

- אי שוויון בהתפלגות ההשכלה?
- אי שוויון בין מעמדות (עדות, לאומים...) בנגישות להשכלה?
- אי שוויון בהכנסה (ג'יני)?
- אי שוויון בין מעמדות בהכנסה?

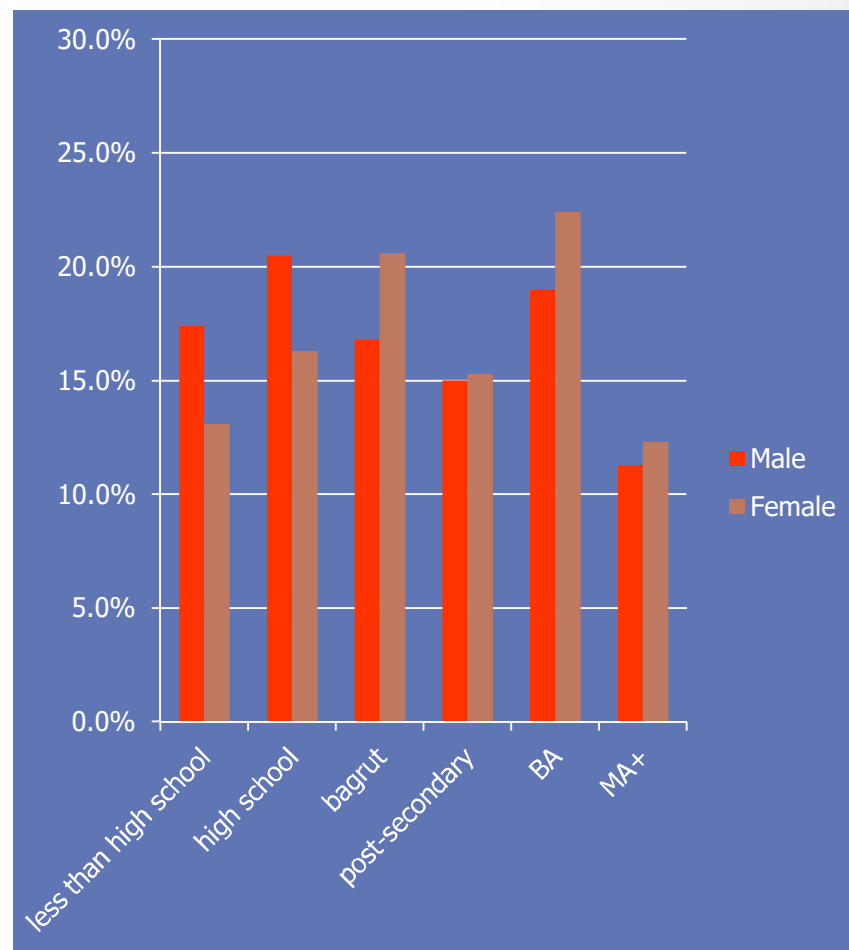
אשר לאי שוויון בהתפלגות ההשכלה...

התרחבות והתפלגות ההשכלה, בני 35-39, 1995-

2008

1995

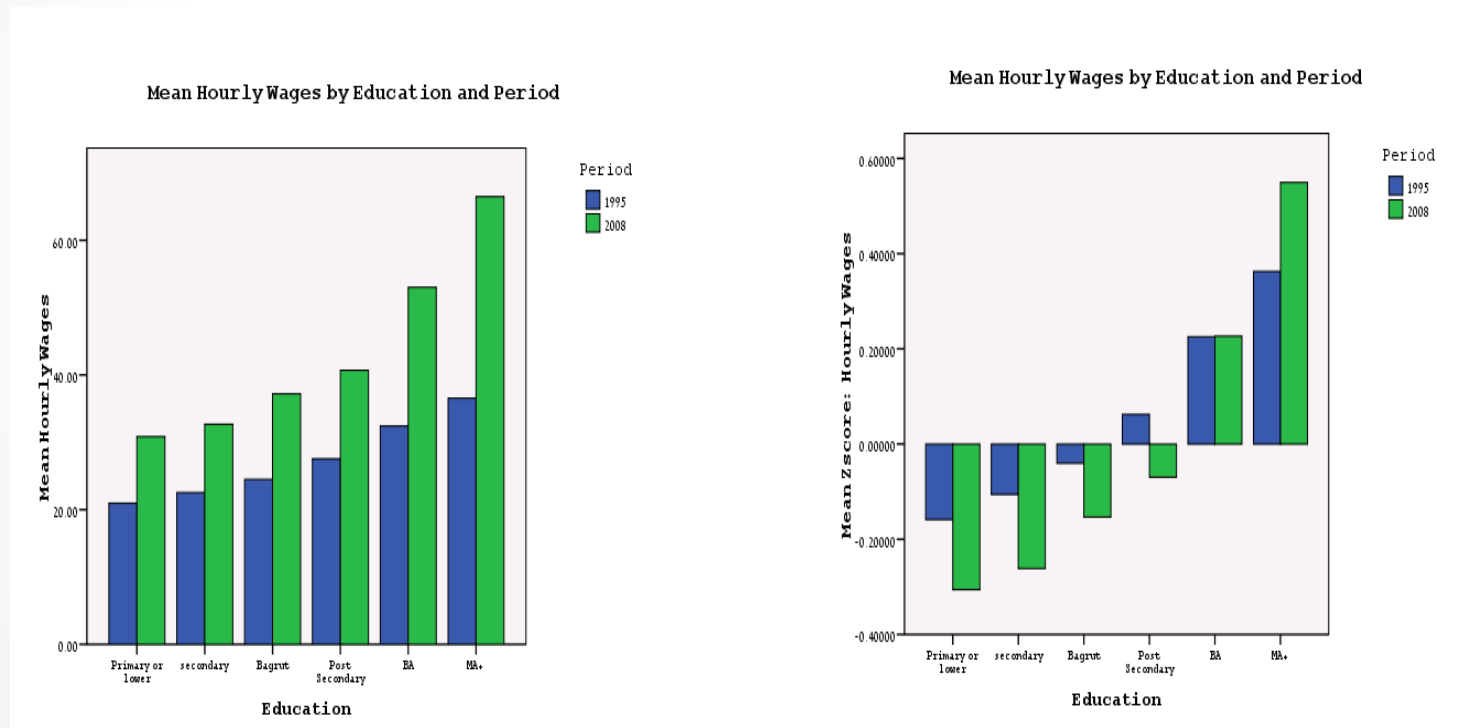

2008

אבל, התרחבות ההשכלה שחקה את ערכן היחסי של תעודות השכלתיות בינוניות ונמוכות.

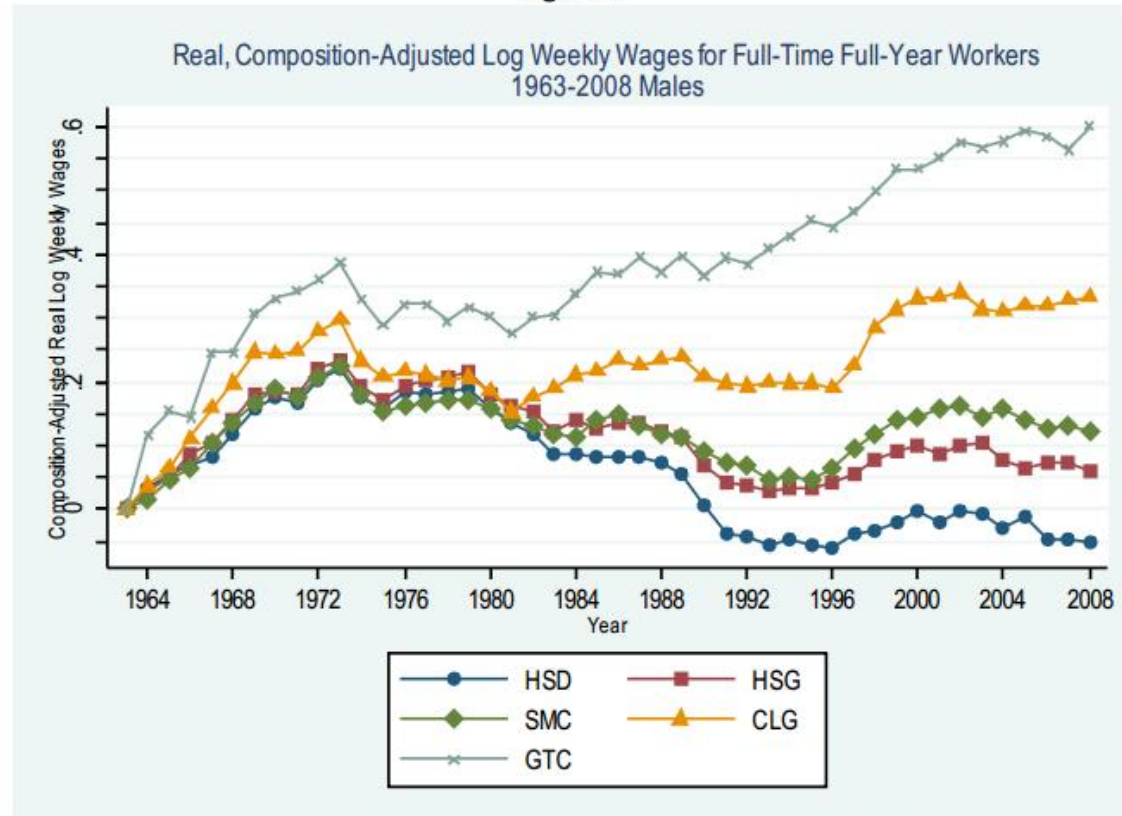
שכר ממוצע לשעה לפי רמת השכלה, גברים ונשים בני 30-35 בשנים 1995 ו-2008

גם בארה"ב...

Figure 3

Source: March CPS data for earnings years 1963-2008. See note to Figure 1. The real log weekly wage for each education group is the weighted average of the relevant composition adjusted cells using a fixed set of weights equal to the average employment share of each group.

Source: Acemoglu & Autor (2012)

אשר לאי שוויון בין מעמדות בנגישות
להשכלה...

מדוע יש קשר חזק בין רקע משפחתי לבין השכלה (ריבוד השכלתי)?

- משום שהשכלה היא מוסד בלתי שוויוני בעליל.
- בשל הסולידריות המשפחתית
- ובשל אי השוויון הכלכלי וההשכלתי בין משפחות

השכלה היא מוסד בלתי שוויוני

- ריבוד תוך מוסדי:

- הערכה דיפרנציאלית של תלמידים
- מיון, הסללה והקבצה על פי הישגים

- תחרות בין מוסדית:

- יוקרה
- תקציבים
- "איכות" תלמידים ומורים

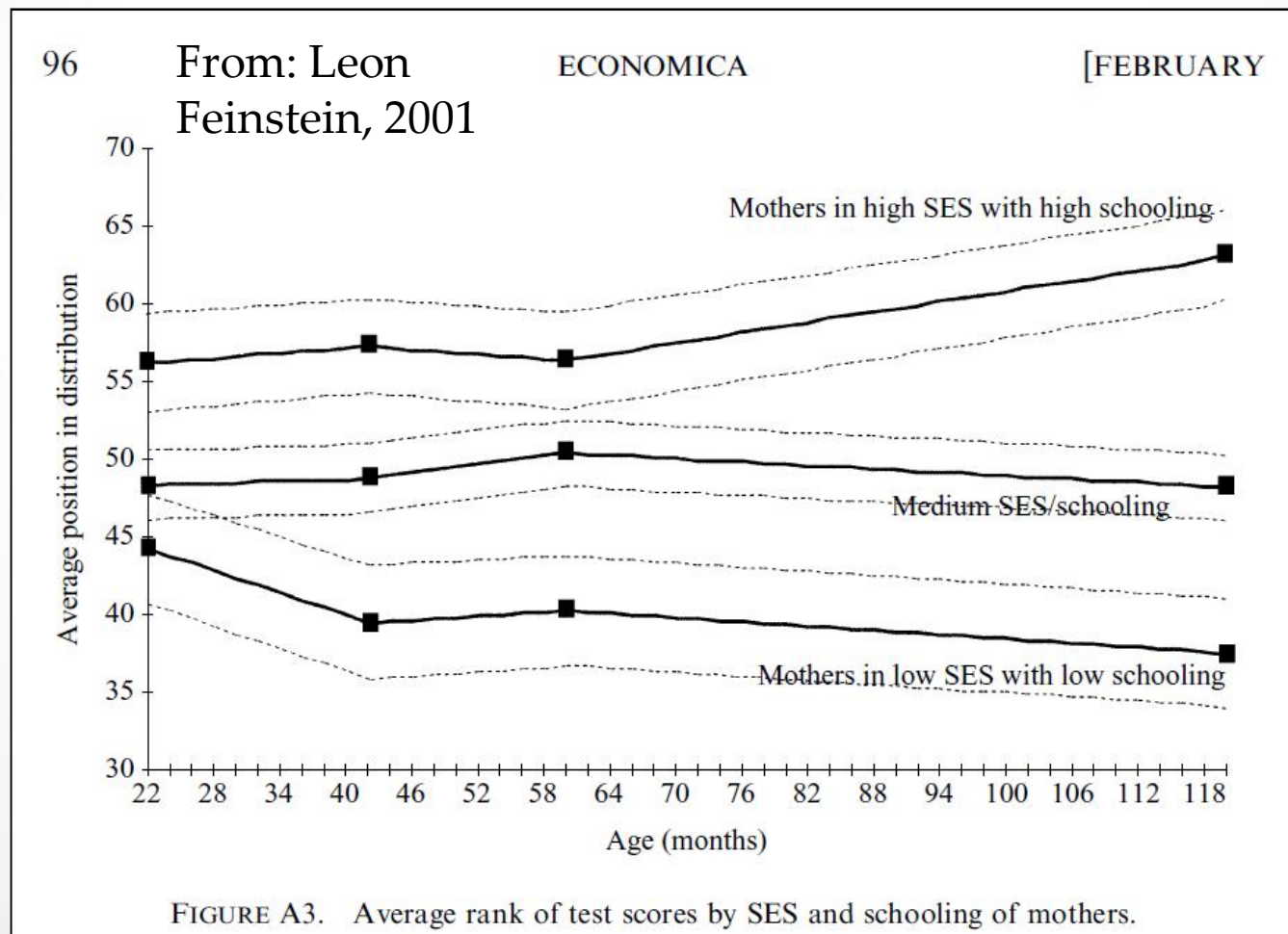
סולידריות משפחתית

- הורים משתדלים לקדם ההישגים ההשכלתיים של ילדיהם ככל שיוכלו.
- הדבר נכון לגבי כל המעמדות
- אבל, למעמדות המשכילים יתרונות בולטים בכך.

להורים משכילים ומבוססים יתרון במאמצם לקדם את ילדיהם.

- יכולת קוגניטיבית
- הון תרבותי
- דוגמה אישית וציפיות

יכולת לפי גיל ורקע SES-י, אנגליה, ילידי 1970

הון תרבותי

- שפה תקנית
  - הרגלי קריאה
  - ידע בסיסי (מי היה טרומפלדור? ...)
  - טעמים (תרבות גבוהה, נמוכה...)
  - ערכים (משמעת עצמית, סדר וניקיון, ...)
  - השכלה בערך
- =====
- מורות ומורים מעריכים הון תרבותי
  - הון תרבותי גם מקל על למידה

דוגמה אישית וציפיות

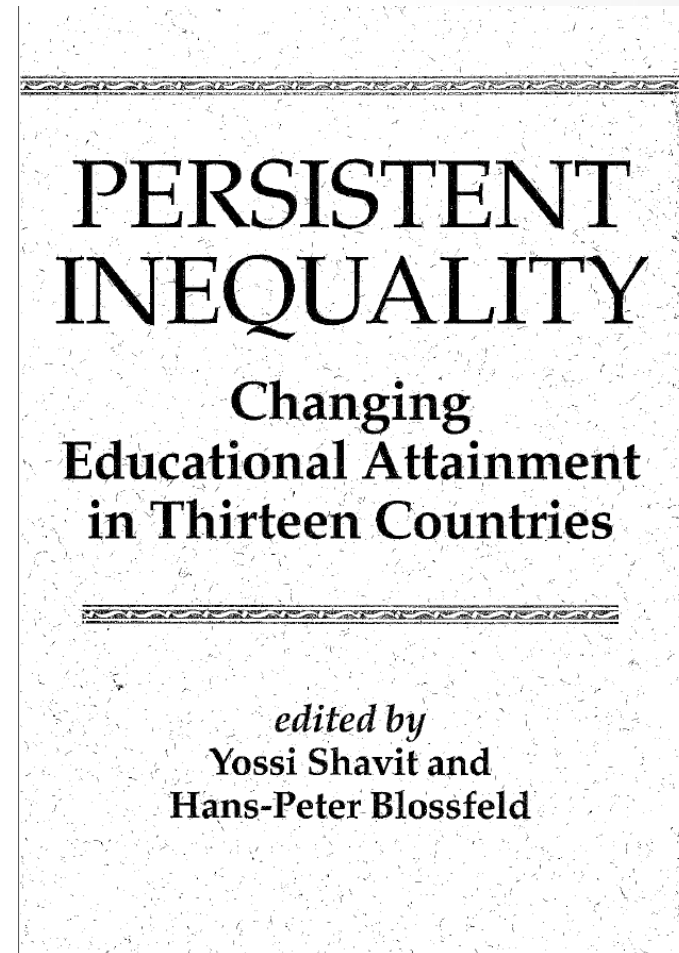
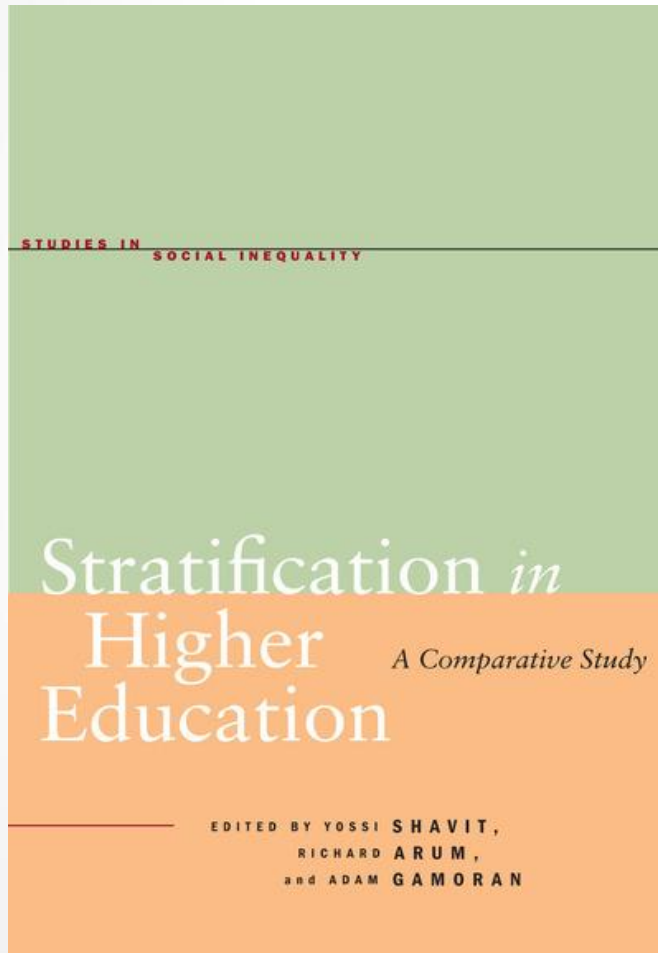
- השפעת ריצפה.

לכן...

- לילדי משפחות מרקע חזק יש מגוון יתרונות בתחרות על השכלה

- משפחות אלה גם יודעות לנצל טוב יותר את התרחבות מערכת ההשכלה.

מחקרים אכן מלמדים שאי השוויון המעמדי
בנגישות להשכלה גבוהה יציב בארצות רבות

השכלה כנכס פוזיציונאלי

- נכס פוזיציונאלי: נכס שערכו עבור בעליו נובע מהכמות היחסית שבבעלותו.
- דוגמאות: יוקרה, כח.

- גם להשכלה היבט פוזיציונאלי (Spence), תיאורית האיתות).
- בעת התרחבות ההשכלה, השכבות החלשות מסתפקות במוביליות ההשכלתית של ילדיהן,
- בעוד שהשכבות המשכילות מבינות שיש לשמר את היתרון היחסי שלהן.

Nominal & Positional (PSI) Models of Education

	Secondary	Matric- ulation	B.A.	M.A.	Log PSI
2008	-0.51	0.12	0.37*	0.40	-0.19
Parents' education (categories/PSI)	0.56*	0.47*	0.48*	0.44*	0.33*
*2008	-0.06	0.04	0.00	0.01	0.06*
Parents' income (NIS/percentiles)	0.03*	0.04*	0.04*	0.03*	0.01*
*2008	0.07*	0.01	0.01	-0.02	0.00

אז מה למדנו?

- חשוב לעודד צמיחה כלכלית אבל חשוב גם לצמצם אי שוויון.
- התרחבות ההשכלה עשויה לקדם צמיחה ורווחה כלכלית.
- אבל, הרחבת ההשכלה איננה כלי אפקטיבי לצמצום אי שוויון השכלתי.

מה למדנו (המשך)?

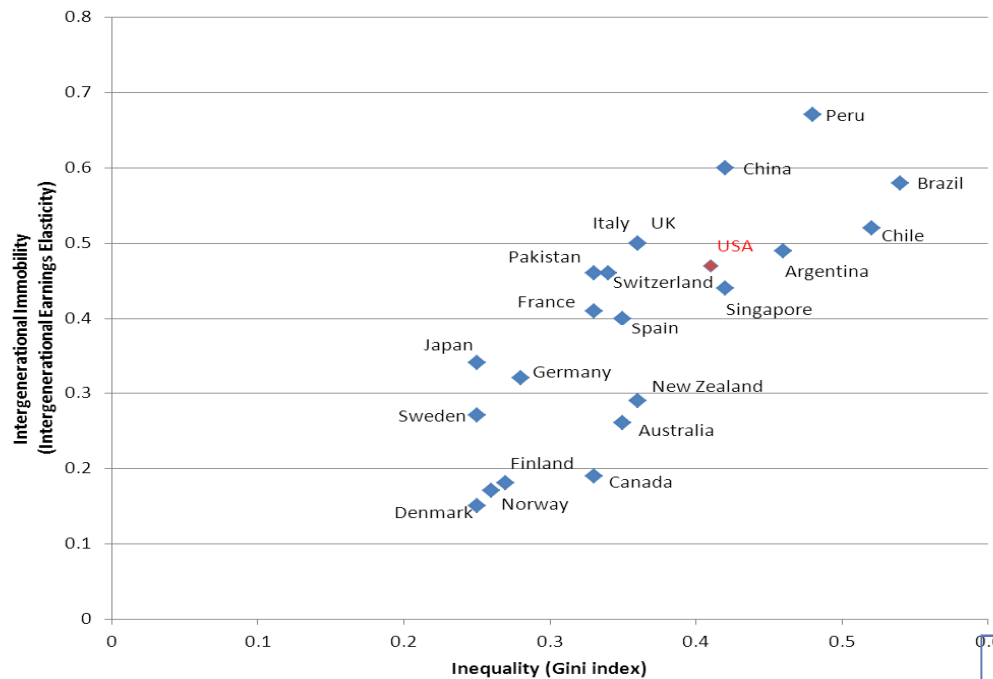
- מדוע אין הרחבת השכלה כלי אפקטיבי לצמצום פערים?
  - השכלה איננה מוסד שוויוני.
  - לשכבות החזקות יתרונות בתחרות על רכישת השכלה.
  - התרחבות ההשכלה מאריכה את משך התחרות ומעניקה יתרון לשכבות החזקות.
  - התרחבות השכלה שוחקת את ערכן הכלכלי של תעודות בינוניות ונמוכות.
  - המעמדות החזקים מודעים לפוזיציונליות של השכלה ומשמרים יתרונות יחסיים בה.

מסקנה

- צמצום אי שוויון בהזדמנויות השכלתיות מחייב צמצום אי שוויון כלכלי בדור ההורים.

- מסקנה זו תואמת את *The Great Gatsby*:

"The Great Gatsby Curve"

Source: Krueger
2012

תודה